

בני ציון
פרשת השבוע

פרשת שופטים

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

המעמד החדש של הכהונה בפרשת שופטים

פרשת שופטים עוסקת בהעמדת החיים הציבוריים על פי התורה. בכך כלולים פרשיות השופטים, המלך, הנביא, הכהונה, יציאה למלחמה ועוד. בתוך שטף הפרשיות, בולט מאד כי לאחת משכבות ההנהגה ניתן תפקיד מרכזי ביותר, שמקרין גם על כל שאר שכבות ההנהגה: הכהונה. עד לפרשת שופטים היו הכהנים ממונים על עבודת המקדש ועל לימוד התורה לעם ישראל (כפי שהתברר בפרשת שמיני). שני התחומים הללו שייכים באופן מובהק לתוך עולם הקודש ובתי המדרש. אך בפרשה זו מתגלה מעמדם של הכהנים מחדש. הם מוצבים בליבה ובנקודת היסוד של כל מוקדי ההנהגה בישראל:

א. בתחילת הפרשה מופיע ציווי היסוד של מינוי השופטים ותכונתם: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך..." מיד בעקבות כך התורה פונה לפרש מהי אבן היסוד של המשפט, מהו מקור המשפט שעל פיו מוכרעות כל המחלוקות שיווצרו בהכרח בין השופטים לבין עצמם. התורה מודיעה כי הערכאה הגבוהה ביותר היא השופטים הכהנים היושבים בבית ה' (יז, ח-יא): "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר ירוך".

הוא אומר שהסמכות העליונה ביותר בתחום המשפט, מצויה אצל השופטים הכהנים היושבים בסמוך למקדש. ב. בפרשת מינוי המלך התורה מצווה אותו לכתוב לו ספר תורה אשר ילווה אותו לכל מקום. את ספר התורה

כותב המלך על בסיס ספר התורה הראשון, הפנימי ביותר, שנכתב בימי משה. ספר זה מצוי בידי הכהנים הלויים (יז, יח-יט): "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים: והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו".

כך שכמו בעניין המשפט, גם המלך שואב את דרכו והנהגתו מן התורה אותה הוא העתיק דוקא מן הכהנים הלויים. הם המקור המספק למלך את המצפן שיקבע את ההתרחשויות הלאומיות של עם ישראל.

ג. גם בפרשת הנביא מתברר שהנבואה בישראל נשאת משבט לוי ומן הכהונה. כאשר הקב"ה מודיע על הקמה קבועה של נביאים ועל מצוותיהם, הוא מבהיר שכולם לא יהיו אלא המשך של משה רבנו (יח, טו): "נביא מקרבך מאחריך כמיני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו... נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונמתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו". כלומר כל אחד מן הנביאים אינו תופעה נפרדת בפני עצמה. אלא כולם מהווים המשך אחד של רוח הקודש אשר שרתה לראשונה על משה רבנו. משה הוא המנהיג הגדול משבט לוי והוא גם אבי הכהונה ומייסדה: הוא הכהן שעבד בשבעת ימי המילואים.

ד. לאחר פרשת הנבואה, מופיעה פרשת ערי המקלט. גם כאן הכהנים והלויים מובילים את המערכה הלאומי-חברתי אותו יוצר הקב"ה: הרוצח בשגגה זוכה למפלט בערי המקלט, וערים אלו אינם אלא עריהם של הכהנים והלויים.

מתברר כי שכבת האצולה הרוחנית של הכהונה והלווייה אינה רק מיסדת את הרמות הגבוהות של ההנהגה בישראל: המשפט, המלוכה והנבואה. אלא היא גם סומכת את עם ישראל מלמטה: הכהנים והלויים הם המאפשרים את הפיתרון לבעיה החברתית הכואבת של רציחה. הרוצח בשגגה גולה אל עריהם כדי להתבסס מגדולתם ומתורתם.

ה. לאחר פרשת ערי המקלט מופיעה פרשת עדים זוממים. יש כאן חזרה מסויימת לתחום המשפט בישראל, אך מבחינת סדרי החברה המיקוד הפעם הוא על העדים

כל שֶׁבֵט לוי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי ה' וְנַחֲלָתוֹ יֵאָכְלוּ. וְנַחֲלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקִרְבֵּי אַחֵיו ה' הוּא נַחֲלָתוֹ כִּאֲשֶׁר דָּבָר לוֹ".

הגדולה של הכהנים, וההובלה הרב-מערכתית שלהם נשענת על כך שהכהנים מוותרים על פיתוח רגיל של חיי החומר שלהם. בכל פעולותיהם הם מתמקדים תמיד בהקשבה לדבר ה', ובקירוב עם ישראל לבוראו. התכונה המיוחדת הזאת מקרינה את הכח על מכלול תפקידי ההנהגה והסדרים החברתיים של עם ישראל.

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאל

מלכות בעם ישראל

"וה' אלהיכם מלככם!"

בספר שמואל מוכיח שמואל את כל העם: "כִּי רָעַתְכֶם רָבָה, אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה' לְשָׂאוֹל לְכֶם מֶלֶךְ" (שמואל א יב, יז). כבר מתחילתו, מלא התנ"ך במלכים – נמרוד, ארבעת וחמשת המלכים, מלכי צדק, פרעה ועוד. מדוע צורך אנושי כה בסיסי, מתואר על ידי הנביא כ"רעה רבה"? אין לנו אלא להסביר שישנה בעיה מובנית בקיומה של מלכות בישראל. שלוש משימות ישנן לישראל בארצם – המלכת מלך, מחיית עמלק והקמת המקדש, כאשר שתי המשימות האחרונות תלויות בכך שיש מלך שיבצע אותן. אך מה גדולה התמיהה כשאנו מגלים ששלושת התפקידים הגדולים הללו מיוחסים לקב"ה כפועל אותם בעצמו ולבדו. בשירת הים, מיוחס לה' כיבוש הארץ: "תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בָהָר נַחֲלֹתָי", וכך גם בניין המקדש: "מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כִּינְנוּ יְיָיָהּ" (שמות טו, יז). גם מחיית עמלק מתוארת כייעוד שימלא ה' בעצמו: "מַחֵה אֶמְקָה אֶת זִכְרֵ עַמְלֶק" (שם יז, יד). יתרה מכך, הגדרת ה' כמלך הבלעדי מודגשת בשירת הים באופן מפורש: "ה' יִמְלֶךְ לְעֹלָם וָעֶד" (שם טו, יח), וכפי שאומר שמואל עצמו: "וְתֹאמְרוּ לִי לֹא כִּי מֶלֶךְ יִמְלֶךְ עָלֵינוּ וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ" (שמואל א יב, יב). הלוא כבר יש מלך לישראל ואין צורך במלך נוסף. מינוי מלך בשר ודם הוא מיותר, וגרוע מכך, הוא מהווה התרסה כלפי מעלה – כביכול, המלך, מלכו של עולם, לא ממלא את תפקידו ואנו זקוקים למחליף. לאור זאת, הציווי בפרשתנו להמליך מלך נראה תמוה לגמרי.

מלך דארעא כעין מלך דרקייעא

ולא על השופטים. כלומר כעת הקב"ה מודיע כיצד יתאפשר האמון בכל אחד מישראל בתור עד, וכיצד ניתן יהיה להזים אותו. ובכן, גם בפרשה זו, הכהנים מוזכרים בתור השופטים המבררים האם מדובר בניסיון הזמה: "וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם" (יט, יז).

1. מפרשיית עדים זוממים – לפרשיית היציאה למלחמה. כאשר ישראל יוצאים למלחמה, מי שמחזק את לב העם ומורה מי הם אלו שצריכים להישאר מאחור, הוא לא שר הצבא, אלא אחד מבחירי הכהנים – כהן משוח מלחמה (כ, ב-ג): "וְהָיָה כְּקִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַפָּהַן וְדָבַר אֶל הָעָם. וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבָּיִם הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל אֵיבֵיכֶם אֵל יְיָ לְבַבְכֶם אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחְפְּזוּ וְאֵל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם".

המרכזיות של נציגי הכהונה גם בשדה הקרב לקראת המלחמה היא מפתיעה במיוחד. היינו מצפים כי מפקדי הצבא והשרים הם שיאמצו את ליבו של העם. אך גם בנקודת קצה זו הכהנים מוצבים בראש: האומץ והעוז של לוחמי ישראל יבוא רק עם מפגש ישיר עם גדול הכהנים. 2. וממרומי החברה בחזרה אל המקרים הקשים בתחתית החברה: כאשר מתגלה רוצח שלא נודע מי היכהו, הכהנים הם שבאים לטפל בעגלה הערופה. בהקשר זה מדגישה התורה את מעמדם הכללי של הכהנים בענייני ההנהגה: "וְנִגַּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי כִּי בָם בָּחַר ה' אֱלֹהֵיךְ לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁם ה' וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגְעַ" (כה, ה).

פסוק זה עומד במרכז פרשת שופטים המבליטה את הכהנים. הוא סוקר את תפקידם הרב-מערכתי של הכהנים בישראל: תפקידם מתחיל ממוקד הקודש של שירות ה' במקדש, יוצא אל מחוץ למקדש עם השריית ברכת ה' על ישראל, ומשם עובר אל הטיפול בבעיות השעה של פסיקה בשאלות הריבים והנגעים.

ומתוך המעמד המקיף כל כך של הכהנים המתגלה בפרשה זו, נצביע על העיקרון אותו מחדשת התורה בפרשיה העוסקת בכהנים עצמם. חידוש זה יכול להסביר את המקום העצום המוענק לכהנים בתוך עם ישראל.

ח. בפרשיה העוסקת בכהנים עצמם מתברר המעמד המיוחד של הכהנים בישראל. באומות העולם הכהונה הופכת פעמים רבות לעמדת המפתח המרכזית. כהני האליל צוברים רכוש רב, שליטה וכח. אולם בעם ישראל מתגלה כי ההפך הוא הנכון: לכהנים אין מעמד פרטי, מלבד היותם קרובי ה' (יח, א-ב): "לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם

(ברכות לד ע"ב) העוסקת בדיני כריעה והשתחויה בתפילה, מביאה כמה חילוקי דינים בהלכה זו. פשוטי העם, כורעים בברכת אבות תחילה וסוף, ובברכת הודאה תחילה וסוף. כהן גדול, לעומת זאת, היה כורע בסוף כל ברכה וברכה, או, על פי דעה אחרת, בתחילת כל ברכה וברכה. אך המלך, אומרת הגמרא: "כיוון שכרע שוב אינו זוקף". המלך היה כורע בתחילת תפילת שמונה עשרה, ונשאר בכריעתו עד סוף התפילה. למלך אין בקשות פרטיות, הוא משתחוה כל התפילה כולה, הוא שליחה של האומה וכולו התבטלות מוחלטת בפני ריבונו של עולם. "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" – אנו מקבלים עלינו את סמכותו, וחייבים לכבדו ולגדלו. אבל המלך עצמו: "וְאֲנִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ", אומר דוד המלך, "חֲרַפְתָּ אָדָם" (תהילים כב, ז). "ציווה להיות ליבו בקרבו שפל וחלל... ויהיה חונן ומרחם לקטנם וגדולם, וייצא ויבוא בחפציהם ובטובתם, ויחוס על כבוד קטן שבקטניהם. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים, ידבר רכות... ויסבול טורחם ומשאם ותלונותם וקצפם "כאשר יישא האומן את היונק". רועה קראו הכתוב". (הלכות מלכים ומלחמותיהם ב, ו) ספר תהילים מלא בביטויי שפלות המלמדים על התבטלותו של דוד כלפי הקב"ה. דוד אינו מנסה להחליף את מלכו של עולם, אלא לשמש מרכז וצינור לעם ישראל לקבלת עול מלכות שמים. "לית לה מגרמה כלום", אין לה מעצמה כלום, כך מכונה ספירת המלכות בעולם הסוד. המלך בטל לאומה, בתור שליחה ובא כוחה ובנוסף לכך, הוא מתבטל לקב"ה, כך שמעצמו, אין לו כלום. מורכבות זו מפורשת בפרשתנו: "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בו". "שׁוֹם תְּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" – עם ישראל, הציבור, הוא שממנה את המלך. "אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בו" – ה' בוחר בו, במי שמתבטל למלכות שמים. "וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר... וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו... לְבִלְתִּי רוּם לָבֹוּ מֵאֲחִיו". שוב חוזרים שני הצדדים – "לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו" – כלפי שמים, ו"לְבִלְתִּי רוּם לָבֹוּ מֵאֲחִיו" – מול הציבור. רק אז "יֵאָרֶיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ".

כסא ולא כס"א

כל מינוי ושררה בישראל, למעשה יהוו מעתה עבדות לקשר הממלכתי-לאומי בין ישראל לאביהם שבשמים. זוהי הסיבה שעל מלך ישראל חלים שלושה איסורים מיוחדים: "לא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים... וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים... וְכִסֵּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד". השל"ה נותן באיסורים אלו סימן:

התשובה לכך היא שקשה לחוש בפועל כי ה' הוא מלכנו, המנהיג אותנו ברמה הלאומית. לא תמיד יהיו אירועים גדולים כדוגמת קריעת ים סוף, בהם קל לראות ולהצהיר כי ה' יִמְלֶךְ לְעַלְמֵי וָעֶד". לאחר שנבוא אל המנוחה ואל הנחלה, קשה יהיה לחוש עצמנו כמדינה ועם, ללא מלך נראה לעין. בכל ענייני המדינה, מלך בשר ודם הוא הנותן לכולנו תודעת ממלכה. באמצעות המלך אנחנו חווים את היותנו 'אומה'. ההנגשה של מושג המלכות לעם היא חיונית, קשה לתפוס בהשגתנו את מלכות ה' באופן מופשט. לפיכך, תפקידו של המלך אינו להחליף את מלכו של עולם, אלא לשקף את מלכותו לאומה ולגבשה סביב התורה, סביב קבלת עול מלכות שמים. בהתאם לכך, המלך מחויב בפרשתנו בכתיבת ספר תורה מיוחד: "וְהָיָה כְּשֶׁבִטְוֹ עַל כְּפָא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר". השל"ה (תורה שבעל פה, ווי העמודים, כלל ב) מסביר כי "משנה", משמעו צדה השני של התורה, קבלת התורה על ידי האומה לחייה הלאומיים, הפיכתה מספר כתוב למרכז חיי העם. על הפסוק "וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו", נשברו קולמוסים רבים, שכן הוא מתחיל בלשון נקבה ומסיים בלשון זכר. השל"ה, לשיטתו, מסביר שמדובר בשתי תורות: "עמו" – התורה החיה, "וְקָרָא בוּ" – בספר הכתוב. המלך לומד את הספר, ודרכו האומה חיה את התורה, כאומה. המדרש (ילקוט שמעוני תהילים, תת"ץ) מספר על דוד המלך, שבצאתו בבוקר, בדרכו לארמון לעיסוק בצרכי הממלכה, היה מוצא את עצמו בבית המדרש, שקוע כל כולו בתורה. פרק קי"ט בתהילים מבטא כולו את הצמאון לתורה של דוד המלך: "בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרֹתָי... לְמַדְנִי חֻקֶיךָ... בְּפִקְדֶיךָ אֲשִׁיחָה... בְּחֻקְתֶיךָ אֲשַׁתְּעֶשֶׂע לֹא אֲשַׁפַּח דְּבָרְךָ" (תהילים קיט, יב-טז). "זאת נחמתי בעניי פי אמרתך חיתני" (שם נ). אני "בעניי", אומר דוד, אני מצד עצמי כלום. ומה נחמתי? "אמרתך". "זדים הליצני עד מאד", היה מי שלעג לדוד, למלך שעוסק בתורה במקום בענייני העולם הזה, אבל "מתורתך לא נטיתי" (שם נא).

עבד לה' ולעמו

המלך, כמרכז האומה, מקבל את מינויו מכוח שני גורמים. הגורם הראשון, הוא הציבור. היחידים המתבטלים לצרכי הממלכה ומעניקים לה את אמונם, הם נותנים למלך את סמכותו. המלך אוגר בקרבו את התבטלות היחידים לאומה. הגורם השני הוא המינוי משמים, המתבטא בהתבטלות מתמדת של המלך לריבונו של עולם. הגמרא

ארצי וחומרי, בניגוד לעוצמה הנבנית מחדש בתהליך הגלות, שהיא עוצמה פנימית ומקורה בקודש. ספר התשובה הגדול של בעל התניא "אגרת התשובה", נסוב כולו על נקודה יסודית זו. התשובה לשיטתו היא תשובה ליניקה ממקור חיים היונק מן הקו הישר הרוחני של המציאות ולא מן ההתפתחות הטבעית המנותקת ממנה.

אמנם זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה עליונה כשהיתה השכינה שורה בישראל בבהמ"ק. ואז לא היו מקבלים חיות לגופם רק ע"י נפש האלקי לבדה מבחי' פנימי' השפע אך לאחר שירדו ממדרגתם וגרמו במעשיהם סוד גלות השכינה כמ"ש ובפשעכם שולחה אמכם... ואזי יכול גם החוטא ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הבהמיות כמו שאר בע"ח ממש כמ"ש נמשל כבהמות נדמו. ואדרבה ביתר שאת ויתר עז

(תניא איגרת התשובה פרק ו)

אומות העולם, וכן פושעי ישראל בזמן הגלות יכולים לינוק חיות ועוצמה ממקור נמוך וטמא, בעוד שדווקא מי שמקור חיותו עליון, חווה חולשה והסתרה. הבחירה הישראלית, היא לינוק חיים ממקור הטהרה ולא לבקש את החיות החזקה והמרעישה הבאה ממחוזות הטומאה.

הדברים מתאימים להלמד במקביל לפרשיות המחדדות את מקורות הגבורה של ישראל במלחמה מול ההרעשה החיצונית של אויביהם

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אִיְבֵיכֶם אֶל־יְרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחְפוֹצוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי יִקְרָא אֶלְהֵיכֶם הַהֵלֶךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אִיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

(דברים פרשת שופטים פרק כ פסוק ג - ה)

גם בפרשה הבאה יהיה עיסוק רב במקור העוצמה הנכון לצבא ישראל, תוך זהירות ממקורות עוצמה חיצוניים, העלולים לאפיין מחנה מלחמה. כאלו שבכוחם לתת תעצומה חיצונית אך הם מנותקים ממקור הכוח הפנימי.

והידוע במנהגי המחנות היוצאות למלחמה, כי יאכלו כל תועבה, יגזלו ויחמסו ולא יתבוששו אפילו בניאוף וכל נבלה, הישר בבני אדם בטבעו יתלבש אכזריות וחמה כצאת מחנה על אויב. ועל כן הזהיר בו הכתוב, ונשמרת מכל דבר רע. ועל דרך הפשט היא אזהרה מכל הנאסר:

(רמב"ן דברים פרשת כי תצא פרק כג פסוק י)

כסף-סוס-אשה, ראשי תיבות כס"א. למלך אסור להקים לעצמו כס"א, אסור לו לשבת על כסא ולהתמלא חשיבות עצמית, אסור לו לפתח קריירה אישית ומצליחנית, אלא עליו לשמש בעצמו כסא, משרת לציבור ולריבון העולמים. אפילו המצב האידיאלי של מלכות ישראל מכונה "קיימא סיהרא באשלמותא" (זוהר האזינו רפ"ז ע"א), לבנה העומדת בשלמותה. מלכות ישראל היא כולה בבחינת לבנה, ירח, מקבלת אור, אין לה מעצמה כלום. כל ערכה הוא בזה שהיא מקבלת עליה עול מלכת שמים, בכך היא עסוקה. כעת מובן מדוע מתארת הגמרא במסכת ראש השנה (כה ע"א), שבזמן שלטון רומי, כשנאסר על ישראל לקדש חודשים, היו חכמים מעבירים את הידיעה שהחודש התקדש על ידי הקוד "דוד מלך ישראל חי וקיים".

מבט על ההפטרה

הרב מנחם שחור

לנטוע שמים וליסוד ארץ

על בנין הפנימי מול עוצמה חיצונית

מקורות העוצמה

הפטרתנו פותחת בחיזוק אל מול חמת המציק.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמְכֶם מִיָּאֵת וּתִירְאֵי מֵאֲנֹשׁ יְמֹת וּמִכֶּן אֲדָם חָצִיר יִנָּתֵן: וּתְשַׁלַּח יְקֹקֶ עֶשֶׂה נֹטֵה שָׁמַיִם וְיִסֹּד אֶרֶץ וְתַפְחֹד תְּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק כַּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁתִּית וְאִיָּה חֲמַת הַמַּצִּיק:

(ישעיהו פרק נא פסוק יב - יג)

הנביא מתאר את המציק בצורה לועגת:

מִהָרַ צֵעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא־יִמֹּת לְשַׁחַת וְלֹא יִחַסֵּר לְחֶמְדוֹ:

(ישעיהו פרק נא פסוק יד)

המשל הנבואי מצייר לפנינו את האויב כגיבור מלחמה, הנזקק לפתע לנקביו והוא רץ להיפנות. נראה שניתן ללמד מתאור זה לא רק אמירה חודרת על קטנתו של האדם ומגבלותיו של יציר אנוש. אלא אמירה עמוקה יותר על מקורות כוחו של המציק לעומת התוכן הפנימי הנבנה בישראל. בגלות אנו נפגשים עם עוצמה חזקה של מדינות ועמים אחרים, עוצמה הבולטת במיוחד בניגוד לתשות כוחם של ישראל. הנביא מדגיש שמקור עוצמה זו הוא

בן יהוידע קרובים הרבה יותר לסיפורי החסידים על הצדיקים שטובלים בקרח מאשר לגבורה של חיילי הצאר הסובבים אותם. בעולם שבו אין לראות גבורה פיזית ממשית הבאה ממקור הקודש, חשוב לדייק את מקור הגבורה של צבאות ד' אליו או שואפים.

אנו מסתכלים בדורות הראשונים, המסופרים בתורה, בנביאים ובכתובים, אותם הדורות שהיו עסוקים במלחמה - והם הם הגדולים שאנו מתיחסים אליהם בידידות וגדולת קודש. הננו מבינים, שהזיק הנשמתי הוא היסוד... כשאנו מתבוננים אליהם, הננו, בכל ההופעה הרוחנית שאנו כל כך שוקקים לה, משתוקקים לאמוצם, לכח החיים החטוב והגבוש, האיתן והמוצק, ששכן בקרבם, ומתוך תשוקה זו, כחנו הרוחני מתאמץ וכח גבורתנו מתעדן, ואותן הנשמות החזקות חוזרות לחיות בנו כימי עולם.

(אורות, המלחמה, ב)

התפתחות הכוחות החייתיים - חלק מהנהגת היחוד

לצד תיאורי התשובה והגאולה המתוארים בתורה ובנביאים עוסק ספר דניאל בתיאור ההסטוריה מזווית אחרת שלה. ספר דניאל מלא בתיאורי חיות המתפתחות וגדלות עד להתרסקותן. צמיחת כוחות הטבע, גם אלו שנובעים ממקור חייתי וטמא- היא חלק מהתפתחות העולם לקראת גאולתו.

וְצִפִּיר הַעֲזִים הַגְּדִיל עֲדִמְאָד ... וְתַגְּזֵל עֲדִצְבָּא הַשְּׁמַיִם
וְתַפְּל אַרְצָה מִן הַצְּבָא וּמִן הַכּוֹכָבִים וְתַרְמָסִם:

(דניאל פרק ח פסוק ח - י)

סוד זה מתאר הרמח"ל כחלק מהנהגת היחוד - הנהגה המסובבת בסוף את כל כוחות החיים אל הנהגתו יתברך

ואמנם שורש הימצא הרע בהנהגה - כבר פירשנוהו שהוא מטעם גילוי יחודו ית', שצריך לגלות הרע ולהניחו לעשות כל מה שבחוקו, להראות אחר כך יחוד שליטתו ית' בהחזירו אותו לטוב. ומטעם הזה, כל עוד שיתעלם ויסתיר פניו האדון ב"ה, ויניח לרע להתגבר עד הגבול האחרון שאפשר לו להתגבר, דהיינו עד חורבן העולם, ולא עד בכלל, הנה זה יהיה טעם יותר להיגלות ולהיראות אחר כך אמיתת יחודו ית', בתקנו את הקלקולים ההמה בכח

הצואה, מסמנת את העובדה שמקור החיות של העולם הזה אינו מדוייק דיו והוא צריך בירור וזיקוק כדי להצמיח כוחות חיים.

וכשם שמאכל הגוף כאשר איננו טוב ואינו מתקבל אל הגוף אינו זן וסועד את הגוף אלא נהפך בתוכו לפסולת וזוהמא וצואה. וגם הוא מתיש ומחליש את כל הגוף. כי עי"ז אין הנפש מתפשט בתוכו כראוי ולפעמים יחלה מזה. כן הענין שהמעש' אשר לא טובים ורצויים חס ושלום. המה נהפכים בתוך העולמות לפסולת ולכלוך כביכול. והוא התגברות כחות הטומאה והקליפות. הרחמן יצילנו. שנקראים קיא צואה

(נפש החיים שער ב פרק ז)

גם בעניין זה יש דגש מיוחד במחנה ישראל, דגש של נקיות וטהרה:

וְיִדְתְּהִיָּה לְךָ מַחוּץ לְמַחֲנֶה וְיֵצְאֶת שְׁמָה חוּץ: וְיִתַּד תְּהִיָּה לְךָ
עַל־אֲזָנֶיךָ וְהִיָּה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרְתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת
צִאֲתָהּ: כִּי יִקְוֶה אֶלְהִיָּה מִתְהַלְּקוּ בְּקֶרֶב מַחֲנֶה לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת
אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִיָּה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְּךָ עֲרֹת דָּבָר
וְשֵׁב מֵאֲחֲרֶיךָ:

(דברים פרשת כי תצא פרק כג פסוק יג - טז)

תיאורי הגיבורים בחז"ל

מכאן תוצאות לנקודה החוזרת רבות בדברי חז"ל. פעמים רבות חז"ל מתרגמים את תיאורי הגבורים בתנ"ך לתיאורים של גבורה רוחנית.

והוא הכה את שני אראל מואב - שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני; והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג - איכא דאמרי: דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל, איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא.

(תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יח עמוד ב)

נראה שלא באו חז"ל לגרוע ממשוטים של מקראות ומגבורתם הפיזית של גבורינו. תיאור הגבורה הרוחנית נועד לדייק את מקור הגבורה של הגבורים. בעולם של גלות בו אנו נחשפים שוב ושוב לעוצמה גופנית הבאה ממקור הטומאה יש צורך להדגיש שמקור הגבורה של גבורי התנ"ך יונק מעולם רוחני. תיאורי הגבורה של בניהו

מידות בפרשה

הרב חגי ולוסקי

אמונת חכמים

בתחילת פרשת שופטים אנו קוראים את אחד מיסודות היהדות, מצות אמונת חכמים, כפי שכתוב: "וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ... כְּכֹל אֲשֶׁר יִוְרָךְ. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרָךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל" (יז, י-יא).

אמונת חכמים תמידית

מצוה זו נוהגת גם בימינו, כפי שכתב ספר החינוך במצוה תצ"ה בביאור מצוה זו: "ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה [ראש השנה כה ע"ב] 'ואל השופט אשר יהיה בימים ההם' - יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמצוה עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו. ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו מבטל עשה זה, וענשו גדול מאד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת".

בבואנו להבין את משמעות מצוה זו, בדגש על המילים 'יָמִין וּשְׂמָאל', נתבונן בדברי רש"י: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל". כלומר כשמתעוררת שאלה הלכתית, יש לבקש הדרכה והכוונה ממורה הוראה מוסמך, ולפעול על פיה, גם אם תשובתו נראית בניגוד להגיון.

המשכה של הוראה זו במצוה תצו, כפי שמבאר אותה ספר החינוך: "משרשי המצוה לפי שדעות בני האדם חלוקין זה מזה לא ישתוו לעולם הרבה דעות בדברים, וידוע אדון הכל ברוך הוא שאילו תהיה כוונת כתובי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם איש איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצוות, ותעשה התורה ככמה תורות..., ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים הנמצאים שקבלו דבריהם ושתו מים מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מליהם ופליאות דעותיהם... ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה אמרו זכרונם לברכה [ספרי] 'לא תסור ממנו ימין ושמאל', אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור ממצותם, כלומר שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן

שליטתו, והאור ניכר מתוך החושך, וכמו שביארנו לעיל כבר...

(דעת תבונות דרכי הנהגת היחוד אות קסו)

לנטוע שמים

במקביל לצמיחת הכוחות הטמאים של העולם מתרחש תהליך פנימי בתוכה של כנסת ישראל.

וְאֲשֵׁים דְּבַרְיָ בְּפִיךָ וּבְצֶל יְדֵי כְּסִיתֶיךָ לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אֲרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִיאָתָה:

(ישעיהו פרק נא פסוק טז - יז)

מקור חיים של קדושה הולך מתפתח ונבנה. מכוחו- יצמח עולם של של עוצמה ובניין מתוך קודש. צמיחת עולם זה היא באחריותם של ישראל. מתוכם ועל ידיהם בונה הקב"ה את צמיחתו של העולם החדש, עולם שבו הקודש מחייה את החול, מובילו לתיקונו עד מדרגת תחית המתים.

כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים הוא מקיים ונותן כח בכמה כחות ועולמות עליונים הקדושים ומוסיף בהם קדושה ואור כמ"ש (ישעי' נ"א) ואשים דברי בפיך גו' לנטוע שמים וליסוד ארץ.

(נפש החיים שער א פרק ג)

בעוסקנו במושגים פנימיים כאלו, נשים לנגד עינינו את אזהרתו והדרכתו של הרב זצ"ל, לבניין תפיסה נכונה של תיקון העולם הפנימי:

מי שמצייר בדעתו, שהוא מתקן את העולמות בעבודתו, ואינו יודע את ערך נפשו ואת סדר הרוחניות הנפשית בכללה. הוא מלא הזיה ודמיונות כוזבים. אבל מי שיודע, שבכל תקון מוסרי. וכל מדה טובה, כל למוד הגון וכל מעשה טוב. גם הקטן שבקטנים, ואפילו שיחה נאה, הוא מרומם את הרוחניות שבנפשו, והרוחניות הלא היא יסוד כל מציאותה, ונמצא שע"י הרמת הרוחניות שבנפשו מתרוממת כללות נפשו בהיותה, וההויה הפרטית מתיחשת ביחוש קשר אמיץ מאד אל ההויה הכללית, וממילא בהתרוממות חלק אחד של ההויה, מתעלית היא ההויה כולה. ובזה מתקנים באמת עולמות עד אין חקר בכל דבר טוב. כשהולך האדם בדרך הרעיון הזה דעתו מתרחבת ודמיונותיו הולכים ומתקרבים אל האמת.

(מידות הראי"ה, תיקון)

לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמור לציון עמי אתה.

הדברים אין ראוי לנו לחלוק עליהם אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו שבזה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי."

לשיטת בעל 'ספר החינוך' יתכן שהחכמים יטעו בהוראת ההלכה, אם כי אין זה מצוי כלל, ובכל זאת עלינו לשמוע בקולם ולנהוג בהתאם להוראותיהם, משום שהחלופה לכך היא "אנרכיה הלכתית", שתוצאותיה גרועות הרבה יותר.

לעומת זאת, מדברי החזון איש משתמע שכלל לא תהיה מצויה טעות בפסיקותיהם של החכמים, כפי שכתב באגרותיו, אגרת לג: "השגחתו יתברך הוא בכל דור ודור על היחידים ששתלן בכל דור להורות חוקיו ומשפטיו לישראל וכשהן מעמיקים בהלכה הן בשעה זו כמלאכים ורוח ממרום שורה עליהם ועל פיהם נקבעו הלכות באישות החמורה ובשבת ובשאר הלכות חמורות. ורוח חזק לפעמים מפומהוון נפיק בדברים חוצבי להבות..."

בהמשך להפטרה הקודמת, ההפטרה שלנו אומרת שזה נכון שיש תהליך שעם ישראל צריך לעבור בגלות, אבל עם ישראל לא מסיים את התהליך בגלות, אלא הקב"ה גואל אותו, והתהליך יסתיים בארץ.

לכן, גם ההפטרה שלנו, כמו "נחמו נחמו עמי" מתחילה במילה כפולה: "אָנְכִי אָנְכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם": אני מנחם אתכם דרך התהליך שאתם עוברים ומתקנים את הצד שלכם, ואני מנחם אתכם בתהליך אלוקי עליון מעבר לעשייה שלכם. וזה ההסבר של עוד כמה כפילויות בהפטרה שלנו שכולם מכוונים לשני התהליכים האלו: "הַתְּעוֹרְרֵי הַתְּעוֹרְרֵי קוּמֵי יְרוּשָׁלַם", "עוֹרֵי לְבָשֵׁי עֲזָרָה צִיּוֹן", "סוֹרוּ סוֹרוּ צְאוּ מִשָּׁם".

עם ישראל צריך לגלות את הקב"ה בתוכו. וזה התהליך שקורה במשך שנות הגלות, ולכן הקב"ה מוציא אותנו לגלות. אבל כל זמן שציון לא יודעת מי היא, ולא מבינה את האלוקות שבתוכה: כשאת לא יודעת "מי את", אז ממילא "וּתִירְאֵי מֵאֲנֹשׁ יְמוֹת", ואנחנו חושבים שהגויים שולטים בנו בגלות ועושים מה שהם רוצים. בגלל ש

"וּתִשְׁכַּח ה' עֲשָׂךְ נוֹטָה שְׁמַיִם וַיִּסַּד אָרֶץ", אז "וּתְפַחַד תְּמִיד כָּל הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק". אבל באמת ה' מוביל את כל התהליך גם של הכאב, בגלות שנמשלה לים, ולכן גם מגן עלינו בתוכה: "וְאֵנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ רַגְעַ הַיָּם וַיִּהְמוּ גְלִיו".

התהליך שעם ישראל צריך לעבור הוא "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ" את התורה שבעל פה, שמגלה לנו שה' נמצא ממש בתוכנו. וכדי ללמוד אותה צריך הסתר פנים: "וּבְצֹל יָדֵי כְּסִיתֶיךָ", ואז אנחנו שותפים ממש לבריאת העולם: "לְנֹטֵעַ שְׁמַיִם וַלִּיסַד אָרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה".

אבל מגיע שלב שבו צריך לצאת מהגלות: "הַתְּעוֹרְרֵי הַתְּעוֹרְרֵי קוּמֵי יְרוּשָׁלַם", כי הגלות כבר סיימה את התפקיד שלה: "אֵת קִבְעַת כּוֹס הַתְּרַעֵלָה שְׁתִּית מְצִית", למרות שהעם עוד לא סיים את העבודה: "אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל בְּנֵי יִלְדָה וְאֵין מְחַזֵּק בְּיָדָהּ מִכָּל בְּנֵי גְדֻלָּה". וזה קורה בגלל שהגלות מפריעה לנו להבין את האלוקות עד הסוף, ומשאירה אותנו עניים בתורה: "לָכֵן שְׁמַעֵי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתְּ וְלֹא מִיּוֹן". כי הגלות משפילה את הנפש שלנו אל החומריות: "אֲשֶׁר אָמְרוּ לְנַפְשָׁךְ שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וְתַשִּׁימֵי כְּאָרֶץ גֹּדֶר וְכַחוּץ לַעֲבָרִים".

לכן קודם כל צריך לגאול את העם: "עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשֵׁי עֲזָרָה צִיּוֹן לְבָשֵׁי בְּגָדֵי תַפְאָרְתְּךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקִּדְשׁ", כדי להוציא ממנו את הגויים והתפיסות שלהם: "כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֵא בְּךָ עוֹד עֶרְל וְטִמְא". ורק אחר כך יוכל העם לצאת מהתפיסה החומרית שלו: "הַתְּנַעֲרֵי מִעַפְרֵי קוּמֵי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפַתְחֵי מוֹסְרֵי צְוֹאֲרֶךְ שְׁבִיָּה בַת צִיּוֹן".

אבל איך אפשר לגאול את העם כשהוא עוד לא כיפר על כל החטאים שלו? ואיך אפשר לגאול אותו כשהוא עוד לא השלים את התהליך של התורה שבעל פה?

על זה עונה ה': "חֲנַם נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ". באמת היציאה לגלות לא היתה רק כדי לתקן עוונות אלא חנינם, ולא היתה רק למטרה שתבנו משהו אלא "לא בכסף תגאלו". וההוכחה שהגלות לא רק בגלל עוונות היא: "מִצָּרִים יָרַד עִמִּי בְּרֹאשְׁנָה", העם נבנה מראש בגלות לפני שהיו לו עוונות. וההוכחה שהגאולה לא תלויה בתהליך היא: "וְאֲשׁוּר בְּאֶפְסֵי עֲשָׂקוֹ" אשור הגלו את עשרת השבטים שנעלמו מאיתנו ואנחנו לא יודעים על שום תהליך שהם עוברים.

ולכן צריך להוציא את השכינה מהגלות: "וְעָתָה מֵה לִי פֹה נָאִם ה' כִּי לָקַח עִמִּי חֲנָם", ויש חילול ה' כשעם ישראל בגלות: "וְתִמִּיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ". ולכן יש תהליך

שמתנהל בהדרגה: "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר", רגלי המבשר מגיעים בשלבים כמו שמפורט בפסוקים הבאים: קודם כל "משמיע שלום" שהעמים יפסיקו לפגוע בעם ישראל, ואחר כך "מבשר טוב" שהעם גם יחזור לארצו ו"עין בעין יראו בשוב ה' ציון". ואז "משמיע ישועה" בגאולה שלימה "כי נחם ה' עמו גאל ירושלים". ורק אז "אמר לציון מלך אלהיך", על כל העולם: "וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו".

ולכן ברגע שיהיה אפשר תצאו מהגלות גם אם עוד לא השלמתם את התהליך: "סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו", כי אתם "נשאוי כלי ה'", וצריכים להתרחק מטומאת הגלות שמפריעה להתהליך שלכם. הגאולה ממצרים היתה בחפזון, כי היא היתה רק מצד הקב"ה, אבל אנחנו לא עשינו את התהליך שלנו ואם היינו נשארים עוד בגלות היינו כמו המצרים. אבל הגאולה העתידית משלימה גם את הצד שלנו ולכן: "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו". הצד של הקב"ה פותח את הקדושה של עם ישראל: "כי הלך לפניכם ה'", והצד שלנו, של שם ה' שנקרא עלינו מצידנו מסיים אותה: "ומאספכם אלהי ישראל".

והיית נקי מאלתי" (בראשית כד, מא), וכן במקומות רבים נוספים.

על פי זה מתבאר, ששפיכת דם נקי, מורה על הריגת מישהו שהיה 'נקי' מדין מוות, שלא היה חייב מיתה. הקצאת ערי מקלט מנומקת בתורה לתכלית של "ולא ישפך דם נקי" (דברים יט, י), כלומר מכיוון שהרוצח בשגגה אינו חייב מיתה, וגואל הדם עלול להורגו, מצווה התורה לאפשר לרוצח בשגגה להימלט לערי המקלט, ובכך לשמור על חייו. זו המשמעות במקומות נוספים, כגון לקמן "ארור לקח שחד להכות נפש דם נקי" (דברים כז, כה) ועוד.

אך הבנה זו מעוררת קושי בשניים-שלושה מקומות בפרשתנו.

א. בסוף דיני ערי המקלט, נאמר שרוצח במזיד שבורח לעיר מקלט, חייב מיתה, ומסיימת התורה: "לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך" (יט, יג). וצריך ביאור מה כוונת הפסוק, הרי מי שחייב מיתה הוא בדיוק ההיפך מ'דם נקי', שהוא הפטור ממיתה!?

ב. בסוף הפרשה, בפרשת עגלה ערופה, נזכר ביטוי זה פעמיים (כא, ח-ט):

בתפילת הכהנים לד' הם אומרים "אל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל" (כא, ח-ט). לאחר מכן נאמר, בדומה למה שנאמר לעיל לגבי הריגת רוצח במזיד, "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה'". גם כאן, נשמע לכאורה שהכוונה דווקא למי שחייב מיתה, שהתורה מצווה להורגו (כפי שמתבאר בדברי רש"י בפסוק ט), ולכאורה מתפרש ממילא שהכהנים התפללו גם שד' לא ישאיר את הרוצח בקרב עם ישראל.

מפרשים רבים התייחסו לשאלות אלו, ותירצו באופנים שונים למי הכוונה בביטוי 'דם נקי'.

• אונקלוס ומפרשים נוספים, מבארים שכוונת הפסוקים הללו היא לרוצח (לפחות בפסוקים הראשון והשלישי, ולדברי חלק מהמפרשים גם בפסוק השני). אונקלוס בתרגומו פשוט מוסיף את המילה 'אשדי' לפני המילים 'דם נקי' ('דם זכאה'), דהיינו מדובר במי ששופך דם נקי. מובן שיש חידוש ודוחק בזה שהפסוק משמיט מילה זו, אף שחסרונה ממש הופך את משמעות הביטוי. [הכתב והקבלה' פירשו באופן מחודש, מוזמנים לעיין בדבריו.]

בפרשת שופטים חוזר פעמים אחדות צמד המילים 'דם נקי'.

נתבונן בכל אחת מהמילים שבצמד מילים זה לחוד, וגם במשמעות צמד המילים.

'דם', הוא הנזל האדום שזורם בגופם של בני אדם ובעלי חיים.

זרימת הדם בגוף חיונית לכל חי, כפי שנאמר בפרשת 'ראה' "כי הדם הוא הנפש" (יב, כג), ולכן 'שפיכתו' מתארת מצב של הפסקת חיים (אף כאשר היא נעשית בלי הוצאת דם ממשי).

התואר 'נקי' מבטא בדרך כלל פטור של אדם מחיוב כלשהו שהיה עלול להיות חייב בו, כגון "ואם לא יתנו לך

• כמה מפרשים מבארים גם הם שיש כאן חיסרון מילה, אך לדבריהם חסר בפסוק שם פעולה. ראב"ע מבאר בשתי דרכים, ש'דם נקי' מכוון למעשה הרציחה, כאילו כתוב 'שפיכת דם נקי', לפי פירוש אחד המילה "ובערת" היא ציווי, לבער ולכלות את מעשה העבירה הזו מהחברה; ואילו לפי הפירוש השני זו הבטחה אלוקית, שעל ידי שנעניש את הרוצח וננהג כדיני התורה, לא יקרו עוד מקרים כאלה. וכעין פירושו השני מפרשים רבנו בחיי והנצי"ב שם.

• כמה מפרשים מבארים שאין כאן שום חיסרון מילה. לדבריהם, דם הנרצח 'תובע' את עונש הרוצח, וכוונת הפסוק שעל ידי הריגת הרוצח, תשקוט תביעת הדם הנקי. לפי 'הכתב והקבלה' זו רק מליצה לשונית, אך לפי הנצי"ב זו מציאות רוחנית ממש ובמפרשים אחרים משמע שהדברים כפשוטם, כפי שמביא בעל 'המשיבת נפש', שיש לכך גילויים ברורים במציאות:

"שמעתי אומרים כל זמן שהרוצח בחיים אין דם נהרג מבליע בארץ אלא רישומו ניכר כל זמן חיות של רוצח, וכשנעשה נקמה מן הרוצח נבלע לגמרי, ועליה קאי שנבער דם הנקי של נרצח שלא ירתיח עוד וזה כשנהרג הרוצח... ועוד מופת כשעומד הרוצח אצל הנרצח אחר ימים רבים יחזרו הדמים לזוב מן הפצעים כאילו הרגוהו בו ביום. ברוך המפליא פלאות מתורתו."

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון - אם אדם עבד לאלוהים אחרים והשתחוה לפסלים ואנשים ראו אותו והביאו אותו לבית הדין והוא נידון למוות בסקילה - מי הראשון שמתחיל להורג בסקילה?

(א) השופט

(ב) העדים

(ג) כל מי שרוצה

שני - מלך של עם ישראל - מה אסור שיהיה לו הרבה?

(א) סוסים

(ב) נשים

(ג) כסף וזהב

(ד) רק א' וב' נכונות

(ה) א' ב' ג' נכונות

שלישי - איזה דברים אדם מישראל צריך לתת לכהנים?

(א) בקרבנות - הזרוע לחיים וקיבה

(ב) צריך לתת תרומה מהדגן השמן והיין

(ג) חלק מהצמר שגוזזים מהצאן

(ד) כל התשובות נכונות

רביעי - חמישי - עם ישראל מצווה להקים ערי מקלט לאדם שרצח בשוגג ואם עם ישראל מרחיב את ארצו הוא מוסיף ערי מקלט - מצאו את המילים "ויספת לך עוד שלוש ערים" - ראו ברש"י שם כמה ערי מקלט יהיו בסך הכל?

(א) 3

(ב) 6

(ג) 9

שישי - כשיוצאים למלחמה - מי האנשים שחוזרים הביתה ולא משתתפים בקרב?

(א) מי שבנה בית חדש ועדין לא חנך אותו

(ב) מי שיש לו עדר כבשים חדשים

(ג) מי שנטע כרם ועדין לא עברו 4 שנים מאז שנטע

(ד) מי שקנה סוס או חמור חדשים

(ה) מי שהתארס ועדין לא התחתן

(ו) מי שמפחד להלחם

(ז) כל התשובות נכונות

(ח) רק א' ג' ה' ו' נכונות

מצאו את המילים "האיש הירא ורך הלבב" - ראו ברש"י כמה פרושים יש לפסוק זה?

1 (א)

2 (ב)

3 (ג)

שביעי – כאשר עושים מצור על עיר של האויב – איזה עצים מותר לכרות כדי לעשות מצור על העיר?

(א) כל עץ שצריך

(ב) רק עץ מאכל

(ג) רק עצי סרק שלא נותנים פירות

אם מוצאים יהודי מת ולא יודעים איך נפטר ומי הרג אותו – איזה בעל חיים צריכים אנשי העיר שהכי קרובה למקום הנפטר להביא?

(א) עגלה

(ב) כבש

(ג) עז